

ศูนย์เรียนรู้เรือเพรียววัดบ้านด่าน

ดำรงค์ หนูทอง เรื่อง
ชาติชาย ชูช่วย ภาพ

การแข่งขันเรือเพรียวในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังนิยมกันมากในช่วงเทศกาลลากพระปักยี่ไถ่บ้านเรา สมัยก่อนเมื่อใกล้ถึงประเพณีลากพระ วัดต่างๆจะเตรียมตกแต่งเรือพระและบุษบก วัดไหนที่อยู่ริมคลองชาวบ้านก็จะเตรียมฝึกฝีพายสำหรับแข่งเรือเพรียวแต่เดิม ภาระสำคัญของเรือเพรียวหรือเรือพายก็คือช่วยกันลากเรือพระหรือเรือกฐิน ในบางครั้งก็มีการเล่นแย่งเรือพระเรือกฐินโดยเรือของแต่ละหมู่บ้านรวมกันแย่งเรือพระ โดยต่างฝ่ายต่างชักไปทางตรงกันข้ามจะมีเรือเข้ามาเพิ่มเพื่อช่วยแต่ละฝ่าย ถ้าหากฝ่ายไหนสามารถลากเรือพระหรือเรือกฐินไปได้เป็นฝ่ายชนะต่อมาหันมานิยมแข่งเรือเพรียวเป็นประเพณีในงานลากพระหรืองานทอดกฐิน เรือเพรียวในอำเภอหัวไทรที่เคยมีชื่อเสียงในสมัยก่อน เช่น สิงห์คะนอง เรือหนูทอง เรือล่องฟ้า เรือพรายสมุทร เจ้าพายุหวน และเจ้าแม่แสงอุทัย

ผู้ริเริ่มการแข่งขันเรือเพรียวของวัดบ้านด่าน คือ พระอุปัชฌาย์ชวน องฆรัตโนหรือที่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า พ่อท่านชวน อดีตเจ้าอาวาสวัดบ้านด่าน เรือเพรียว

วัดบ้านด่านมี ๒ ลำ คือเจ้าพายุหนกับเจ้าแม่แสงอุทัย ทั้งสองลำนี้เป็นคู่แข่งกับเรือแสงราหูเรือเพรียววัดปากทรง อำเภopakพนัง หลังจากพ่อท่านชวนมรภาพแล้ววัดบ้านด่านไม่มีการแข่งขันเรือเพรียวอีกเลย ต่อมาในปี ๒๕๕๓ พระครูสังฆรักษ์สมเกียรติ กิตติปัญโญ เจ้าอาวาสวัดบ้านด่านคนปัจจุบันได้ฟื้นฟูการแข่งขันเรือเพรียวขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

“อยากฟื้นฟูประเพณีแข่งเรือสำหรับคนในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังในอดีตโดยเดินตามรอยพ่อท่านในการขุดเรือเลยตั้งจิตอธิษฐานว่าให้ได้ไม่มาขุดเรือตรงตามตำนานที่พ่อท่านบอกไว้ ชาวบ้านถวายเป็นไปเอาไม้จากอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีปัญหาอุปสรรคมากมายกว่าจะได้ไม้มาขุดเรือสักลำเพราะการเคลื่อนย้ายไม้จากป่าผดกกฎหมาย หลังจากได้ไม้มาก็ให้ช่างมาช่วยกันขุดเรือที่วัด กว่าที่จะสำเร็จเป็นลำเรือพบปัญหานานัปการ แต่ทุกอย่างที่กล่าวมานี้เป็นการบ่งบอกถึงความสำคัญของเรือเพรียวที่ได้มา และตั้งชื่อเรือลำนี้ว่า “เพชรบ้านด่าน” ใช้ฝีพาย ๗ ฝีพาย หรือจะใช้ ๙ ฝีพายก็ได้ “ท่านพระครูสังฆรักษ์สมเกียรติบอก”

เจ้าแม่เพชรบ้านด่านเริ่มพายครั้งแรก ที่คลองชะอวด-แพรกเมืองเป็นการถวายเป็นหลวงรัชกาลที่ ๙ หลังจากนั้นก็ออกแข่งขันในสนามแข่งเรือต่างๆ เช่น ที่อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอปากพนัง ได้รับรางวัลมากมายเมื่อถวายเป็นแข่งเรือประจำปีของวัดบ้านด่าน ท่านพระครูบอกว่า

“ทางวัดร่วมกับชุมชนวัดบ้านด่านจัดขึ้นทุกวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ณ คลองหน้าวัดบ้านด่าน ซึ่งเป็นวัดทอดกฐินประจำปีของวัดบ้านด่านด้วยสืบทอดมาแต่ยุคสมัยพ่อท่านชวน อดีตเจ้าอาวาสผู้ริเริ่มการแข่งขันเรือเพรียววัดบ้านด่าน” การเตรียมเรือการแข่งขัน เริ่มจากการคัดเลือกคนที่รับผิดชอบไม่ว่าจะสุมอบายมุขสิ่งเสพติดใช้เวลาว่างหลังเลิกงานมาฝึกฝีพาย นอกจากนี้ฝึกการเป็นกรรมการ ทำสนามและผู้ประสานทีมเรือต่างๆ ปล่อยตัวเข้าเส้นชัยฝึกหมดทุกอย่าง การแข่งเรือไม่เอารางวัลเป็นที่ตั้งแต่เอาความสามัคคีในชุมชนความรักสามัคคีของผู้คนในชุมชน การฝึกใช้เวลาว่างหลังเลิกงานตอนเย็นๆ”

ท่านพระครูพระครูสังฆรักษ์สมเกียรติ กิตติปัญโญ บอกว่าในอนาคตเป็นประเพณีของวัดการแข่งขันเรือในประเพณีทอดกฐินทุกปีต่อไปจัดที่คลองชะอวด-แพรกเมือง ทีมวัดบ้านด่านไปช่วยเตรียมได้รับการส่งเสริมจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยปี ๒๕๖๓ ถ้าเราไม่สร้างเรือเพรียวไว้ไม่มีอะไรไว้รองรับการแข่งขันเรือเพรียว ประโยชน์ที่เกิดขึ้นครั้งนี้ นอกจากชุมชนบ้านด่านแล้วทุกคนในชุมชนท้องถิ่นภาคได้ย่อมได้รับอันสงฆ์ด้วยเช่นกัน

ทุกวันนี้ นอกจากการส่งเสริมประเพณีแข่งเรือแล้ววัดบ้านด่านยังจัดเป็นศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับเรือเพรียว ขณะนี้มีเรือเพรียวจากวัดต่างๆ มาเก็บไว้ ช่วยดูแล เรือที่มากฝากไว้ที่วัดบ้านด่านทเช่น เรือสิงห์คะนองวัดท่าเสริม แก้วโสภากจากอำเภอฉวาง เพชรเสริมชัยของท่าเสริม เพชรจำปีของเชียรใหญ่ที่เก็บเรือเพรียวต้องมีโรงเก็บการดูแลไม่ดี ไม้จะแตก

วัดบ้านด่านจัดเป็นเป็นวัดเก่าแก่อีกวัดหนึ่งที่เป็นศูนย์เรียนรู้เรื่องเรือเพรียวและนอกจากนี้หอไตรกลางน้ำ ศิลปะท้องถิ่นปักษ์ใต้ซึ่งสร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๐ สมัยพ่อท่านชวน กรมศิลปากรได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติปี ๒๕๖๒ และสนับสนุนงบประมาณบูรณะจำนวน ๓,๓๐๐,๕๐๐ บาท ปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ท่านพระครู

ถึงมรภัษสมเกียรติ บอกว่าในอนาคตจะจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนชนท้องถิ่นต่อไป วัดบ้านด่านเป็นอีกวัดหนึ่งในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจของจังหวัดนครศรีธรรมราช

ถ้วยรางวัลการแข่งเรือที่เจ้าแม่เพชรบ้านด่านได้รับจากสนามต่างๆ

เรือเพรียวจากวัดต่างๆเก็บไว้ที่วัดบ้านด่านเป็นศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับเรือเพรียวในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

ข้อมูลจำเพาะ

วัดบ้านด่าน วัดบ้านด่านตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๕ ต.ท่าชอม อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช เดิมเรียกกันว่าวัดบางด่าน มีพระภิกษุจำพรรษาจำนวน ๕ รูป เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันคือ พระครูสังวรภัทรมณีเกียรติ กิตติปัญญา เป็นพระนักพัฒนา เห็นความสำคัญการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น วัดบ้านด่านเป็นวัดเก่าแก่ที่อยู่ริมคลองหัวไทรห่างจากชายทะเลประมาณ ๔ กิโลเมตร มีหอไตรกลางน้ำศิลปะท้องถิ่นปากชังใต้ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ สมัยพ่อท่านช้วน ได้รับขึ้นเป็นโบราณสถานแห่งชาติปี ๒๕๖๒ ได้รับงบประมาณซ่อมแซมปี ๒๕๖๓ จากกรมศิลปากร ศาลาเอกราชประสงค์รูปแบบสมัยกรุงศรีอยุธยาได้รับการบูรณะสมัยพ่อท่านช้วน อดีตเจ้าอาวาส

หอไตรกลางน้ำศิลปะท้องถิ่นปากชังใต้

ศาลาเอนกประสงค์รูปแบบสมัยกรุงศรีอยุธยา สถานที่เก็บเรือเฟรียว

ชุมชนบ้านด่าน

ชุมชนบ้านด่านเป็นชุมชนเก่าที่อาศัยอยู่ริมคลองหัวไทร เดิมเรียกว่า “บางด่าน” เป็นที่มาจากลักษณะภูมิประเทศคือสายน้ำเล็กๆที่เชื่อมต่อจากลำคลอง (คลองหัวไทร-ปากพนัง) เรียกว่า “บาง” และเชื่อมโยงไปถึงบ้านพัทสีมา เรียกว่า “บางพัทสีมา” โดยผ่านสายน้ำ “บางเสื่อ” สาย “บางคุระ” มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติตลอดลำน้ำเป็นชุมชนใหญ่และรุ่งเรืองด้วยวิถีพุทธเนื่องจากรอยเศษกระเบื้อง ภาชนะที่แตกหักและร่องรอยของศาสนสถานที่เป็นวัดบริเวณใกล้เคียง หลายวัด เช่น วัดลาด อยู่ฝั่งตะวันออกของลำคลองหัวไทร-ปากพนัง วัดบางพูด วัดโคกอิฐ อยู่ทางทิศใต้ของวัดบ้านด่าน คือ หมู่ที่ ๖ ตำบลท่าชอม และหมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๘ ตำบลเกาะเพชร

จากคำบอกเล่าของท่านอุปัชฌาย์ชวน องมรตโน อดีตเจ้าอาวาสวัดบ้านด่าน เล่าว่าวัดบ้านด่านเป็นวัดพวกลูกหลานของพระเจ้าศรีธรรมโศก ท่านพระยาได้ส่งขุนนางมาตั้งด่านเก็บภาษีเรือสำเภา ตลอดถึงบ้านบางพูด บ้านสระนอก พวกขุนนางเข้ามาทำหน้าที่รังวัด และเก็บภาษีด่านที่ย่านสามหลักนั้น พวกพ่อค้าที่มาจากเมืองแขกได้แวะจอดทอดสมอเรียงราย อยู่ในย่านนี้ทั้งสองฝั่งคลองรวมแล้วเกือบ ๑๐ วัด แต่เมื่อมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ทางบ้านเมืองเขาจัดระบบใหม่ ฝ่ายเมืองนครศรีธรรมราชเสื่อมอำนาจลง พวกเมืองแขกทางใต้ไม่ค่อยไปมาหาสู่เหมือนแต่ก่อนเพราะเขาตกไปเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ชุมชนวัดบ้านด่านจึงหมดหน้าที่ความเป็นด่านเหลือร่องรอยคือวัดและชุมชน

วัดบ้านด่านและชุมชนบ้านด่านจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจการเดินทางมาวัดบ้านด่านจากอำเภอดำรงวิทยาระยะทางประมาณ ๑๓ กิโลเมตรจากสี่แยกหน้าศาลเลี้ยวซ้ายไปทางอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี สอบถามรายละเอียดการเดินทางจากท่านพระครูสังฆรักษ์สมเกียรติ กิตติปัญญ โท ๐๘๖-๒๘๐๘๐๖๖

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารจดหมายเหตุ. วัฒนธรรมพัฒนาการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนครศรีธรรม. กรุงเทพฯโรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔

เทพ เดชสุวรรณ. ของดีหัวไทร. นครศรีธรรมราช:บริษัท ซีซี พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๔๑

เอกสารเผยแพร่ ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ชุมชนบ้านด่าน ต.ท่าซอม อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช สัมภาษณ์

พระครูสังฆรักษ์สมเกียรติ กิตติปัญญ เจ้าอาวาสวัดบ้านด่าน ต.ท่าซอม อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช